Partijgenoten, wij zullen dus enige tijd besteden aan het antwoord op de vraag wat de houding van de Partij is tegenover de middenstand. Dat antwoord is voor onze Partij een zaak van zeer grote betekenis.

Als het democratisch-socialisme werkelijk wil bereiken, dat onze samenleving de vorm krijgt en het karakter, die als ons doel omschreven staan in de eerste paragrafen van ons Beginselprogram, als het ons werkelijk ernst is met ons streven en onze strijd voor zulk een maatschappij, dan is het volstrekt noodzakelijk, dat wij dieper doordringen in die groepen van de samenleving, daarvan de middenmoot vormen en die wij daarom kunnen aanduiden als de middengroepen.

De verkiezingen van verleden jaar hebben ons geleerd, dat daar voor ons een grote taak ligt. Er is voor ons steeds zeer veel te doen, maar de taak, die ik hier op het oog heb, moet volstrekt met grote toewijding en kracht worden ter hand genomen, indien wij werkelijk willen bijdragen tot de verwezenlijking van het democratisch socialisme en indien wij een werkelijk rechtvaardige maatschappij willen verkrijgen.

Zolang wij niet dieper tot die groepen der samenleving doordringen, zullen we ongetwijfeld onze positie wel kunnen handhaven en deze hier en daar nog wel kunnen versterken, maar tot ons eigenlijke doel komen wij dan niet. Om nader tot dat doel te komen, zullen wij alle aandacht aan die groepen dienen te schenken. Het is volstrekt niet mijn bedoeling om daartoe te bepleiten dat we enige wijziging zouden moeten brengen in onze inzichten of ons beginselprogram, of dat wij minder volledig socialistisch zouden moeten denken, spreken en handelen of dat wij van onze inzichten iets zonden moeten achterhouden of verbergen. Dat is voor het verkrijgen van vastere voet in de middengroepen der samenleving ook niet nodig, want zowel ons beginselprogram als de verdelingsgrondslagen, waarvan wij voor ons sociaal-economisch denken uitgaan, kloppen volkomen met de materiële belangen dier groepen. Dit verband zullen we telkens weer moeten aantonen. Ongetwijfeld zijn politieke overtuiging en materieel belang twee zaken, die niet nauw met elkaar verwant behoren te zijn maar ik zie er geen enkel bezwaar tegen, de mensen de juistheid van onze politieke inzichten voor te houden en hen er daarnevens van te overtuigen, dat die inzichten niet indruisen tegen hun materiële belangen.

De grootste der middengroepen is de middenstand en het is zaak, dat we ons meer tot die groep begeven dan de Partij tot dusverre wel heeft gedaan. Wij verstaan onder de

middenstand: ondernemers in het kleinbedrijf, in handel, [missing] heb ik geleerd, dat het volstrekt niet moeilijk is om de middenstanders er van te overtuigen, dat ook voor hen het aangewezen politiek tehuis is de Partij van de Arbeid. Moeilijk is het slechts om de middenstanders te bereiken, want bij de meesten hunner is de politieke belangstelling gering en naar vergaderingen komen zij niet gaarne. Daarom zullen al degenen onder ons, die daartoe in de gelegenheid komen, moeten meewerken, om tot de middenstanders door te dringen. Bij hun pogingen om hen naar onze zijde te krijgen, behoeven zij zich volstrekt geen geweld aan te doen; juist omdat de beginselen en inzichten van de Partij zo volledig kloppen op de belangen van de middenstand.

Ook de leden van de Partij zijn daarvan niet allen doordrongen. Meermalen is mij in vergaderingen van partijgenoten toegevoegd, dat de spreker middenstander en lid der P.v.d.A. was, omdat hij op grond van zijn politieke overtuiging nu eenmaal niet anders kon, maar dat hij heel goed wist, dat hij daarmede zijn materiële belangen als middenstander schaadde.

Ik pleeg tot zulke partijgenoten te zeggen, dat ik ontzag heb voor hun beginselvastheid, omdat zij hun belangen achterstellen bij hun politieke overtuiging, doch dat zij het mis hebben, wanneer zij menen, dat er een tegenstelling bestaat tussen het democratisch-socialisme en de belangen van de middenstand.

Zolang wij hier een tegenstelling zien en er niet van overtuigd zijn, dat onze beginselen en de belangen der middenstanders parallel lopen; zolang wij er niet van doordrongen zijn, dat het voor ons krachtens de beginselen en sociaal- economische inzichten van het democratisch-socialisme zaak is om ons te plaatsen achter de middenstanders, die hun maatschappelijke taak naar behoren verrichten, zal het ons niet mogelijk zijn, ons allen te zamen te richten tot de middenstanders met het betoog, dat zij bij ons horen.

Waar ligt nu eigenlijk dit rechtstreekse verband tussen onze beginselen en inzichten en de materiële belangen van de middenstanders? Ter beantwoording van die vraag wijs ik u in de eerste plaats op §12 van ons Beginselprogram, waar wij lezen, dat het gezonde, goed geordende kleinbedrijf een zeer belangrijk element is in de samenleving en dat ook in de maatschappij, welke wij als democratische socialisten nastreven, een gewichtige rol voor de middenstand is te vervullen.

Ik behoef dus niet meer te bewijzen, dat de middenstand, die zijn taak goed verricht, onze belangstelling, onze waardering en onze steun verdient. Dat volgt namelijk reeds uit ons

Beginselprogram. Maar ook enige der voornaamste grondslagen van ons sociaal-economisch denken, voortvloeiende uit het Beginselprogram, wijzen in dezelfde richting.

In de eerste plaats gaan wij er steeds van uit, dat iedere werker, die zijn arbeid goed verricht of verricht heeft, het recht heeft om zich met de vruchten van zijn arbeid een redelijk bestaan te verwerven voor zich en zijn gezin. Dat wil dus zeggen, dat hij in redelijke mate in zijn dagelijkse behoeften aan voedsel, kleding en onderdak moet kunnen voorzien, zich datgene moet kunnen verschaffen, dat aan het leven kleur verleent en nog voorzieningen moet kunnen treffen voor de oude dag, voorzover de gemeenschap dat niet reeds doet. En, partijgenoten, het spreekt vanzelf, dat onder deze werkers niet alleen diegenen moeten worden verstaan, die voor loon of salaris werken, maar evenzeer de zelfstandige werkers en dus ook de middenstanders.

In de tweede plaats gaan wij er steeds van uit, dat wij al onze krachten moeten inspannen om te trachten, dat er geen herhaling komt van de crisisellende uit [missing] bepleiten en tot stand weten te brengen, dient dus ook de belangen van de middenstand.

Zo is het dus wel duidelijk, dat onze beginselen en inzichten, wanneer wij onze practische politiek daarnaar inrichten, ons vanzelf werkzaam doen zijn in het belang van de middenstand. Dat de P.v.d.A. zich in menig opzicht plaatst tegenover de middenstand is dus onjuist. Toch hoort men nog telkens weer, dat de middenstander goed doet, zich verre te houden van onze partij, omdat dat immers de partij zou zijn, die de middenstand wil socialiseren en het er dat op gemunt heeft, die te doen verdwijnen. Men behoeft slechts § 12 van het Beginselprogram, welks inhoud ik zoëven heb aangegeven, te lezen om te zien dat dit bezijden de waarheid is.

En dan is er altijd weer de dooddoener, dat wij de partij zouden zijn van de geleide economie en iedere middenstander wel weet, dat dit betekent al die onaangename dingen, die hem sedert de bevrijding steeds het leven lastig hebben gemaakt in de vorm van al die papierrommel, te laag vastgestelde prijzen, waaraan hij geen redelijk bestaan kan verdienen, talloze ambtenaren die op ieder slakje zout leggen en met een proces-verbaal klaar staan, zodra men een vinger in de as steekt.

Wie zich enige rekenschap wil geven van de feiten, constateert gemakkelijk dat dit gevolgen zijn geweest, niet van de geleide economie, maar van de schaarste aan velerlei goederen en aan buitenlandse betaalmiddelen. Ook weten wij, dat de P.v.d.A. die schaarste-economie volstrekt niet heeft toegejuicht, doch dat wij die steeds hebben gezien als een

onvermijdelijk kwaad, als een zeer onaangenaam uitvloeisel van de oorlog.

Natuurlijk moest er voor worden gezorgd, dat iedereen van de schaarse goederen zijn rechtvaardig aandeel kreeg en het is nu eenmaal zo, dat dit niet gelukt, wanneer de overheid er geen maatregelen voor neemt. Wij weten zeer goed, wie anders meer dan zijn aandeel ontvangt en wie anders minder in handen krijgt dan hem rechtmatig toekomt Tevens dient er dan nog voor te worden gezorgd, dat de prijzen voor die goederen niet te hoog stijgen. Vast moet staan, dat ieder voor zijn loon of salaris zijn rechtmatig aandeel in de beschikbare goederen ook werkelijk kan kopen en dat is voor schaarse goederen alleen te verkrijgen, wanneer de overheid maximum-prijzen bepaalt. Zonder beheersing der prijzen gaan die voor schaarse goederen nu eenmaal omhoog. Dat is een onvermijdelijk verschijnsel, en daarom was sedert de bevrijding het ingrijpen door de overheid in de prijsvorming volstrekt noodzakelijk, al zijn daaraan dan ook voor de middenstander verschillende minder aangename gevolgen verbonden geweest. Het is echter onjuist wanneer daartoe ook behoort, dat de toegestane verkoopprijzen en tarieven en de daarin begrepen marge, waaruit de winst moet komen, onvoldoende zijn voor een redelijk bestaan voor de winkelier, ambachtsman of vervoerder. Mits deze zijn taak naar behoren vervult en zijn onderneming economisch verantwoord is, heeft hij, evenals ieder ander werker, er recht op, dat hij met de vruchten van zijn werk een redelijk bestaan kan bekostigen.

Wanneer het Directoraat-Generaal van de Prijzen zich daaraan niet houdt, keurt ook de P.v.d.A. dat af en in verscheiden gevallen heeft zij de laatste jaren getoond, dat zij het daarbij niet laat, doch zich er ook voorspant om verbetering te weeg te brengen. Maar met dit al heeft dit diepe ingrijpen in de details van het bedrijfsleven volstrekt niet onze bewondering gehad en steeds

[missing]

Het is duidelijk aan te tonen, dat dit geen bloot beweren is. De ministers uit de P.v.d.A. hebben namelijk dadelijk wanneer dat door het beschikbaar komen van meer goederen mogelijk werd, meegewerkt tot het vrijlaten van zulke goederen uit de gereglementeerde distributie. Wanneer er van bepaalde goederensoorten genoeg beschikbaar komt om in de behoefte te voorzien en het gevaar voor prijsopdrijving dus verdwijnt, wordt ook de bemoeiing met de distributie en de prijzen opgeheven. Dat alles heeft bijvoorbeeld voor talrijke levensmiddelen de minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, onze partijgenoot Mansholt, gedaan.

Wat wij wel willen behouden, is het geven van leiding in de hoofdlijnen van economie en bedrijfsleven door de overheid, maar daartoe behoren niet die vele voorschriften ten aanzien van de details, waarover de middenstanders zich steeds zo hebben beklaagd. Die voorschriften zijn trouwens de laatste tijd gelukkig aanzienlijk in aantal verminderd naarmate het herstel van ons land vordert. Die leiding in de grote lijn is nu juist een der voornaamste middelen om te voorkomen, dat wij een herhaling krijgen van de ellende der crisisjaren van na 1930. Daarom is zij ook in hoge mate in het belang van de middenstand, die immers zo zeer behoord heeft tot de slachtoffers van die ellendige toestanden van ongeveer 15 jaar geleden. Eigenlijk is het mij onbegrijpelijk, dat nog altijd zoveel middenstanders onze tegenstanders volgen in het aanheffen der leuze van de vrijheid in het bedrijfsleven. Dat is een geheel andere vrijheid dan onze nationale vrijheid, de vrijheid van godsdienst, meningsuiting, onderwijs, vereniging en die andere vormen van vrijheid, die onze grondrechten vormen en die tot het kostbaarste bezit behoren ook van het democratisch-socialisme. Wat die vrijheid in het bedrijfsleven is en tot welke gevolgen zij leidt, heeft de middenstand aan den lijve kunnen constateren in de crisisjaren. Onder meer uitte zij zich toen in de vrijheid om in het eigen bedrijf beslissingen te treffen, die anderen ten verderve voerden en waarbij het belang van de medemens geheel op de achtergrond geraakte. Wie zich dat financieel kon veroorloven, gebruikte zijn vrijheid ten koste van wie over minder middelen beschikte. Anderzijds had de vrijheid van vestiging ten gevolge, dat een chaotische toestand ontstond, juist in de middenstand, die voor tallozen de ondergang betekende.

Hoe is het nu mogelijk, dat een middenstander terugverlangt naar een terugkeer naar die vorm van vrijheid! Waarschijnlijk is daarvan de oorzaak de afkeer van al die voorschriften van distributie en prijzen, die verband houden met de schaarste. Maar die wensen ook wij niet langer te behouden dan volstrekt nodig is. De vorm van overheidsbemoeiing met het bedrijfsleven, de leiding dus in grote lijn, is juist in het belang van de middenstander.

Overigens is het wonderlijk, dat diezelfde overheidsleiding in de grote lijn wel algemeen aanvaard wordt in internationaal verband. Men denke aan Benelux, waar zij reeds op een belangrijk gebied toepassing vindt; aan de samenwerking tussen de 16 Europese Marshall-landen; aan het streven om binnen het kader van het Vijf-Mogendheden-Verdrag te komen tot economische samenwerking aan het werk van verschillende organen van de Verenigde Naties. En ook de grote wereldconcerns geven op het gebied van. deze vorm van

centrale leiding het voorbeeld.
Waarom dan deze tegenstand tegen dezelfde vormen van leiding binnen onze grenzen? Wie zijn het, van wie deze tegenstand uitgaat en loopt hun belang [missing] van de gemeenschap tegen de bedreigingen, die voortdurend op hem afkomen.
Het kost enige moeite om ons er van te doordringen, dat de periode van schaarste bezig is te verdwijnen en dat wij al een heel eind op weg zijn naar de toestand, waarin men weer alle krachten moet inspannen om zijn goederen aan de man te brengen. Dan treedt de concurrentie weer op. Het moge juist zijn, dat die aantrekkelijke zijden heeft en er bijvoorbeeld toe leidt, dat de prijzen minder kans krijgen om boven een gerechtvaardigd peil te stijgen. Anderzijds echter heeft de ervaring der vooroorlogse jaren ons ook geleerd hoe zij kan leiden tot een strijd op leven en dood en daardoor voor talloze middenstanders het bestaan in gevaar kan brengen.

Wanneer wij ernst willen maken met onze stelling, dat ieder werker, die zijn taak naar behoren verricht, zich met de vruchten van zijn arbeid een redelijk bestaan moet kunnen verwerven, dienen wij de gevaren van die strijd der heftige concurrentie te helpen afwenden. Het eerst en het ernstigst dreigen deze gevaren in de bedrijfstakken, welke reeds lijden aan een te groot aantal ondernemingen. Toen dit verschijnsel in de crisisjaren leidde tot veel ellende en tot chaotische toestanden, kwam op aandringen van de georganiseerde middenstand de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 tot stand. Deze wet stelde het recht tot nieuwe vestiging afhankelijk van het voldoen aan zekere eisen van algemene handelskennis, vakbekwaamheid en credietwaardigheid. Wie aan die eisen voldoet, heeft het recht op een vestigingsvergunning. Het aan[missing:bod?] dergenen, die slagen voor de examens in algemene handelskennis en vakbekwaamheid is zeer groot. Niet allen hebben het voornemen, dadelijk een eigen bedrijf te vestigen, maar velen wel en zij staan gereed om zich te vestigen, zodra daartoe de gelegenheid bestaat. Tot dusverre wordt dit nog enigszins tegengehouden door het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleine bedrijf (B.A.V.K.), dat aan de vergunning tot vestiging verbindt, dat er behoefte aan de nieuwe zaak moet bestaan, maar de bedoeling bestaat, dit binnenkort in te trekken. Dan bestaat voor verscheiden bedrijfstakken weder het gevaar van overbezetting met zijn funeste gevolgen.
Om dat te voorkomen, behoort in de Vestigingswet, die toch gewijzigd staat te worden, een vierde voorwaarde te worden opgenomen. De bestaande voorwaarden hebben in zoverre

goed gewerkt, dat de zwakke broeders, die blijken de ervaring zulk een slechte invloed hebben op de gehele bedrijfstak, er buiten worden gehouden. Dat is echter niet genoeg en als vierde voorwaarde dient de wet te worden opgenomen, dat er aan de nieuwe vestiging behoefte moet bestaan. Dat is dus de inschakeling van het behoefte-element in de Vestigingswet Kleinbedrijf.

Wanneer wij daarvoor pleiten, wordt ons dikwijls tegemoet gevoerd, dat [missing] toepassing van het behoefte-element leidt tot willekeur en bevoordeling en niet objectief kan worden vastgesteld, of er aan de nieuwe vestiging behoefte bestaat. De ervaring hier en in Zwitserland, waar het systeem reeds lang in sommige bedrijfstakken met succes wordt toegepast, heeft geleerd, dat die tegenwerpingen onjuist zijn. Er kan zeer goed een volkomen aanvaardbaar uitvoeringssysteem worden opgebouwd. Ook is het onjuist, dat het behoefte element de bedrijfstak voor nieuwe vestigingen zou afsluiten en jonge mensen met energie er buiten zou houden. Ook middenstanders immers worden oud en hebben niet het eeuwige leven, zodat er steeds opvolgers voor de ouderen nodig zijn. Bovendien breiden steden en dorpen zich steeds uit, hetgeen de behoefte aan nieuwe middenstandsvestigingen met zich brengt.

[missing]

vestigingsvergunningen is daarvoor het beste middel. De gevaren, welke de overbezetting met zich brengt, bedreigen in de eerste plaats diegenen in de middenstand, wier bedrijf slechts een karig bestaan oplevert en die dus weinig weerstandsvermogen hebben. Hun aantal is groot. Zo verkeren van de ongeveer 21.000 winkeliers in rookartikelen niet minder dan bijna de helft in de positie, dat zij leven aan de rand van de ondergang. Zij allen zijn minimumlijders en hun aantal is ook in andere takken van de middenstand groot. Er behoeft slechts zeer weinig te geschieden en hun ondergang is een feit. Hun levensomstandigheden zijn veelal ongunstiger dan van talrijke arbeiders en zij verdienen evenzeer onze belangstelling.

Het euvel der overbezetting is in een aantal bedrijfstakken van de middenstand niet een gevaar voor de toekomst, doch doet zich daar ook nu reeds voor. Daar bestaat dientengevolge nu reeds de behoefte aan een sanering, welke door vermindering van het aantal bedrijfsgenoten de gezonde verhoudingen kan herstellen. Dat vrijwillige sanering volstrekt geen illusie is en dat zij op eenvoudige wijze tot stand kan komen en goede resultaten kan afwerpen is in sommige bedrijfstakken reeds gebleken. Ik verwijs bijv. naar

de detailhandel in melk, die ook in ons land in verschillende plaatsen reeds door vrijwillige sanering in betere banen is geleid. Ook daarbij speelt het behoefte-element een belangrijke rol. In sommige andere bedrijfstakken is een vrijwillige sanering in overweging of in voorbereiding en in de opzet van een constructief middenstandsprogram zal zij zeker een waardevolle rol kunnen vervullen.

Dat wij het niet laten bij theoretische beschouwingen, doch ook in de practijk handelen naar hetgeen ik tot dusverre heb gezegd, kan ieder constateren, die zich verdiept in ons optreden bijvoorbeeld in de Tweede Kamer ten opzichte van de middenstand. Telkens wanneer zich daartoe de gelegenheid voordoet, bepleiten wij uitvoerig zijn belangen. Het is helaas niet gemakkelijk om kennis te nemen van de details van hetgeen er in de Tweede Kamer op dit en menig ander gebied gezegd wordt. De kranten zijn te dien aanzien nu eenmaal niet uitvoerig en men komt er niet gauw toe om de Handelingen of notulen der vergaderingen door te lezen. Daarom dienen wij ons op andere wijze moeite te geven om de middenstanders in te lichten. Dat is niet gemakkelijk, omdat de meesten van hen weinig politieke belangstelling hebben en dus moeilijk te bereiken zijn. Wanneer dat gelukt, blijkt echter telkens weer, dat het zeer goed mogelijk is en niet eens veel moeite kost om hen van de juistheid van onze vertogen te overtuigen.

In de volksvertegenwoordiging dringen wij er in de eerste plaats bij de regering op aan, dat zij zich meer moeite zal geven om een constructieve

middenstandspolitiek te voeren, waaronder wij dan een beleid verstaan, dat bewust gericht is op herstel, behoud en versterking van het weerstandsvermogen van de middenstand. Dit sluit volkomen aan op onze overtuiging, dat een gezonde middenstand een belangrijke en nuttige rol in de samenleving moet blijven verrichten en dat hij recht heeft op een redelijke mate van bestaanszekerheid. Voor het voeren van een constructief middenstandsbeleid is een goed sluitend geheel van maatregelen en wetten nodig en voorlopig is een der voornaamste eisen te dien aanzien de invoering van het behoefte-element.

Ook op belastinggebied zijn verbeteringen nodig, al zijn niet alle klachten op dat gebied, die wij door middenstanders horen uiten, gegrond. Wel hebben zij gelijk met hun bezwaren tegen bijvoorbeeld de Ondernemingsbelasting, maar

[missing]

niet juist en heeft er onlangs nog blijk van gegeven, dat hij het daarbij niet laat. Hij heeft namelijk in de Tweede Kamer medegedeeld, dat in de onderhandelingen met België en

Luxemburg in het kader van Benelux afgesproken is, dat Nederland zal overgaan tot afschaffing van de grondslag bedrijfskapitaal van de Ondememingsbelasting en de heffing naar de grondslag bedrijfsopbrengst zal worden verlicht. Wij kunnen dus binnenkort een wetsontwerp van die strekking verwachten.

Ook met meer speciale bezwaren van bepaalde bedrijfstakken of onderneming gen hebben wij ons in de Tweede Kamer herhaaldelijk beziggehouden, wanneer het gaat om gemotiveerde klachten. En in een groot aantal andere gevallen plegen wij ons tot verschillende regeringsinstanties te wenden, zoals bijvoorbeeld het Directoraat-Generaal van de Prijzen. Zo hebben wij ons de laatste tijd bezig gehouden met de kruideniers, schoenherstellers, sigarenwinkeliers, kappers, en dikwijls met succes.

Ten einde de kennis van dit alles meer te verspreiden in de Partij en ons tevens meer systematisch tot de middenstand buiten de Partij te wenden is onlangs de Sectie Middenstand van de Dr Wiardi Beckman-Stichting opgericht. Zij heeft haar arbeid reeds aangevangen en is in de eerste plaats bezig om een band te leggen tussen de middenstanders binnen de Partij, wier aantal lang niet tegenvalt. Met hen zal overleg worden gepleegd om in de eerste plaats te komen tot een meer gedetailleerd opgezet constructief middenstandsprogram, waarin gerechtvaardigde bezwaren en wensen van de middenstand kunnen worden verwerkt.

Met dit alles wil ik echter allerminst zeggen, dat wij ons moeten plaatsen achter iedere klacht van elke middenstander. Steeds zullen wij er aan moeten denken, dat wij wensen te komen tot een gezonde, goed geordende middenstand en dat wil natuurlijk ook zeggen, dat wij ons slechts kunnen plaatsen achter hen, die hun taak goed verrichten. Bijvoorbeeld wil dat zeggen, dat verlangd mag worden, dat zij zich moeite geven om zelf alle middelen, waar over zij beschikken, toe te passen, die er toe kunnen bijdragen, dat de middenstandstaak goed wordt verricht.

De taak van de handeldrijvende middenstander is dezelfde als van de andere vormen van detailhandel, zoals de grootwinkel- of filiaalbedrijven, de verbruikscoöperaties, de warenhuizen. Zij alle hebben tot taak, de goederen op het juiste ogenblik, in de juiste kwaliteit en hoeveelheid tot de laagste redelijke prijs daar beschikbaar te stellen waar zij nodig zijn. Dat is dus een dienende taak ten behoeve van de verbruiker. Op overeenkomstige wijze kan men de taak beschrijven van de ambachtslieden en de vervoerondememingen. Over de plaats van elk dezer groepen in het geheel van het

detailbedrijf heeft onlangs de Commissie voor Tussen- en Kleinhandel op verzoek van het Partijbestuur een rapport uitgebracht, dat dezer dagen in druk is verschenen. Over de middenstand zegt dit rapport onder meer, dat hij tegenover de andere groepen over een belangrijke voorsprong beschikt, omdat de winkelier, die in zijn eigen onderneming de leiding heeft bij het dagelijks werk, daarbij in voortdurend persoonlijk contact komt met de klanten. Dientengevolge kan hij kennis nemen van hun wensen en hun eventuele klachten, daar zelf met hen over spreken en in vele gevallen door persoonlijk ingrijpen aan die wensen tegemoet komen. Hij kan zich bovendien voortdurend nauwkeurig rekenschap geven van het optreden van zijn personeel, wanneer hij dat heeft en er voor zorgen, dat ook dit zo goed mogelijk notitie neemt van de wensen der afnemers.

[missing] slechts die goederen aanbieden, die voor hen het meeste voordeel opleveren, doordat zij die zelf vervaardigen of in loon laten vervaardigen, terwijl ook de verbruikscoöperaties ten aanzien van de keuze der aan te bieden artikelen niet zoveel als de middenstander-winkelier rekening kunnen houden met de wensen der verbruikers. Ook ontbreekt bij deze beide vormen van detailhandel het nauwe contact tussen het hoofd van het bedrijf en de klanten, want in een winkel van een grootwinkelbedrijf of verbruikscoöperatie kan de bedrijfsleider niet zelf de beslissingen nemen.

Dit zijn beschouwingen uit het rapport, waarvan ik zoëven gesproken heb en dat samengesteld is door alle leden der commisssie gezamenlijk, waaronder in de practijk werkzame middenstanders, coöperatoren, vertegenwoordigers van warenhuizen en andere bekende deskundigen. De voorsprong van dé middenstander, waarvan ik zoëven sprak, komt in de practijk dikwijls aan het licht en zal er ongetwijfeld ook toe bijdragen, dat reeds vele jaren het percentage van de middenstand in de totale goederenomzet van de detailhandel weinig verandering ondergaat en ongeveer 80 % bedraagt, terwijl het restant de omzet weergeeft van alle andere vormen van detailhandel te zamen. Natuurlijk heeft ieder dier vormen zijn gerechtvaardigde positie in het geheel. Ook daarover wordt in het rapport uitvoerig gesproken en in het bijzonder vindt men daar ook een beschrijving van de bijzondere taak, die de coöperatie vervult ten behoeve van de verbruiker. Veel middenstanders zijn vervuld van een zekere vrees voor de gevaren, die verbruikscoöperatie, grootwinkelbedrijf en warenhuis voor hen met zich brengen en die er toe kan leiden, dat de bestaande voorsprong verdwijnt. Zij verlangen daartegen dikwijls de bescherming van de overheid en ten aanzien van sommige gevallen van concurrentie, wanneer die een deloyaal

karakter hebben, is die wens ook wel gegrond. Wij kunnen ons slechts daar achter plaatsen wanneer de middenstand er zelf voor zorgt, dat hij zijn algemene taak naar behoren verricht. Dit is lang niet altijd het geval en de oorzaak daarvan is dan gewoonlijk de individualistische houding van de middenstander, die van mening is, dat hij het beste zijn eigen boontjes kan doppen en er in volhardt, zijn zaak geheel alleen te leiden, zonder samenwerking met anderen. Wil de middenstander zijn zoëven beschreven voorsprong behouden en de voordelen in de bedrijfsvoering bereiken, waarover grootwinkelbedrijven, coöperaties enz. beschikken, dan zal hij die houding moeten laten varen. Het is ongetwijfeld juist, dat grootwinkelbedrijven en coöperaties veelal door de grotere omvang hunner transacties in staat zijn tot goedkoper aanbod dan de gewone winkelier. Nauwe samenwerking tussen bedrijfsgenoten kan echter dit verschil voor een groot gedeelte uit de weg ruimen. Gezamenlijke inkoop leidt tot lagere inkoopprijzen en zeer dikwijls ook tot lagere vrachten. Er zijn in Nederland reeds verscheiden inkooporganisaties van winkeliers en in Amerika is deze vorm van samenwerking zo algemeen, dat er daar bijv. in het levensmiddelenbedrijf bijna geen winkeliers meer zijn, die niet aangesloten zijn bij een organisatie voor gezamenlijke inkoop, welke ook nog verschillende andere werkzaamheden centraal verricht. Zo kunnen bijv. zulke organisaties de boekhouding der aangeslotenen verzorgen; de formulieren invullen, die de overheid wenst; voor de uitstalling en de inrichting van de winkel zorgen en meer zulke werkzaamheden verrichten, die anders veel te veel tijd vragen van de winkelier en het deze onmogelijk maken om zich voldoende te wijden aan zijn eigenlijke werk van het verkopen en het contact houden met de klanten. Wanneer de [missing] goed mogelijk wil voorzien in de behoeften van de verbruiker, dan zal het in Nederland nodig zijn, dat deze samenwerking, die in verschillende vormen kan geschieden, meer algemeen in practijk wordt gebracht. De vrees van de middenstand voor de grootbedrijven zal dan niet meer behoeven te worden gekoesterd, omdat dan de voordelen, waarover de grootbedrijven beschikken in belangrijke mate ook door de middenstaner worden genoten. Ook ligt de samenwerking in de lijn van mijn mening, dat wij ons te eerder en met meer resultaat met de bevordering van de belangen van de middenstand kunnen bezighouden, wanneer die blijk geeft er naar te streven, dat hij zijn dienende taak tegenover de verbruiker zo goed mogelijk verricht.

Wanneer wij dan al onze krachten inspannen om de middenstander er van overtuigen, dat de sociaal-economische inzichten en wensen van onze Partij parallel lopen met zijn

materiële belangen, zullen wij daarin naar mijn overtuiging in talrijke gevallen slagen en nieuwe krachten toevoeren aan het democratisch-socialisme en aan zijn streven naar een rechtvaardiger samenleving ten behoeve van allen en dus ook van de middenstand.